

มติชนรายวัน
พ.ศ. 4 พ.ย. 53

กรีซกับค่าเช่าทางเศรษฐกิจ

วรากรณ์ สามโกเศศ
มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต

ประเทศใดที่มีกฎกติกามากมายในการประกอบกิจการค้าจะทำให้เกิดปัญหาตามมามากมายประการ กรีกเป็นประเทศตัวอย่างที่น่าสนใจเพราะเศรษฐกิจที่ย่ำแย่อยู่แล้วในปัจจุบันกำลังถูกซ้ำเติมด้วยกฎเกณฑ์เหล่านี้

เรื่องที่น่าแปลกประหลาดก็คือกฎหมายระบุให้ทุกร้านขายยาได้กำไรร้อยละ 35 จากยาทุกชนิดที่ขายไม่ว่าจะมีใบสั่งแพทย์หรือไม่ก็ตาม อีกทั้งแต่ละร้านต้องตั้งอยู่ห่างกันไม่น้อยกว่า 250 เมตร และต้องอยู่ในบริเวณที่มีประชาชนอยู่อาศัยไม่ต่ำกว่า 1,500 คน

กฎเกณฑ์นี้ทำให้มีใบอนุญาตขายยาจำกัด และทำให้ค่าเช่าใบอนุญาตมีราคาแพงถึง 250,000-300,000 ยูโร (10-12 ล้านบาท) ผลที่เกิดตามมาก็คือใกล้โรงพยาบาลหลายแห่งมีร้านขายยาอยู่เพียงร้านเดียว และบ้างก็ปิดเปิดตามใจชอบเพราะเป็นผู้ผูกขาดในบริเวณนั้น

นอกจากร้านขายยาแล้วก็มีอีกไม่ต่ำกว่า 70 อาชีพในกรีซที่เป็น “อาชีพปิด” กล่าวคือมีกฎเกณฑ์มากมายป้องกันไม่ให้มีคนอื่นเข้าไปในอาชีพเหล่านี้ได้สะดวกและเป็นจำนวนมาก ผลที่เกิดตามมาก็คือคนโชคดีที่ได้เป็น “คนใน” ร่ำรวยไปตาม ๆ กัน

การเกิดขึ้นของ “อาชีพปิด” เหล่านี้มีประวัติความเป็นมาที่ยาวนานนับสิบ ๆ ปี และเกิดขึ้นด้วยความตั้งใจเพื่อสร้างสิ่งที่เศรษฐศาสตร์เรียกว่า “ค่าเช่าทางเศรษฐกิจ (economic rent)” ซึ่งเป็นผลตอบแทนมหาศาลสำหรับ “คนใน” และกลุ่มคนที่ช่วยออกกฎเกณฑ์และรักษาไว้ไม่ให้มันสลายไป

ถ้าจะไม่ให้เกิดร้านขายยาลักษณะข้างต้น ก็ต้องปล่อยให้มีการเปิดร้านขายยากันโดยมีกฎหมายควบคุมตามสมควรโดยมิได้ประสงค์จะสร้าง “อาชีพปิด” สมมุติว่าเมื่อปล่อยให้แข่งขันกันในลักษณะนี้แล้ว แต่ละร้านขายยาได้รับผลตอบแทนเดือนละ 10,000 ยูโร ซึ่งเพียงพอที่จะดึงดูดให้เจ้าของร้านอยู่ในธุรกิจขายยา แต่เมื่อมีกฎเกณฑ์ดังกล่าวก็ทำให้มีร้านขายยาจำนวนจำกัด แต่ละร้านจึงได้ผลตอบแทนถึงเดือนละ 100,000 ยูโร ดังนั้นค่าเช่าทางเศรษฐกิจเท่ากับ $(100,000 - 10,000) = 90,000$ ยูโร

90,000 ยูโร เป็น “ส่วนเกิน” หรือเป็นรายได้ที่ไม่พึงเกิดขึ้นเพราะเป็นประโยชน์เฉพาะกับ “คนใน” ไม่เป็นประโยชน์แก่ผู้บริโภค ใครโชคดีได้เป็น “คนใน” ก็ได้รับผลตอบแทนมากกว่ากรณีที่มีการแข่งขันกันตามปกติ

การควบคุมจำนวนคนในอาชีพใดไม่ให้มีมากเกินไปเพื่อจะได้รับผลตอบแทนสูงมีมานานนับร้อย ๆ ปีแล้ว เช่น พวก guild หรือสมาคมวิชาชีพของประเทศต่าง ๆ (ในอังกฤษและออสเตรเลียหากจะเป็นช่างตัดผม ช่างประปา ช่างไฟฟ้า ช่างทาสี ต้องเรียนกันหลายปี ในเยอรมันนี่ต้องเป็นผู้ช่วยทำงานอยู่หลายปี) สมาชิวิชาชีพนั้นนอกจากควบคุมมาตรฐานแล้วในบางกรณียังมีวาระแฝงนั่นก็คือไม่ต้องการให้มีคนในอาชีพนั้นมากเกินไปจนทำให้ได้รับผลตอบแทนกันน้อยลง

มีผู้กล่าวว่ากรีซเป็นประเทศที่มีระบอบเศรษฐกิจเชิงโซเวียตประเทศสุดท้ายในยุโรป กล่าวคือควบคุมด้วยกฎหมายมากมายเพราะถือว่ารัฐเป็น “คุณพ่อรู้ดี” บางประเทศในยุโรปก็มี “อาชีพปิด” เช่นนี้อยู่ แต่น้อยกว่ากรีซมากมาย

70 กว่า “อาชีพปิด” ของกรีซ ได้แก่ ทนายความ วิศวกร คนขับแท็กซี่ ช่างเชื่อม รถขนส่งสินค้า แผลงลอยขายของแผลงลอยขายหนังสือพิมพ์ สถาปนิก ฯลฯ บอกอาชีพมาเถอะรับรองว่าเป็น “อาชีพปิด” เกือบทั้งนั้น ใครที่เป็น “คนใน” ก็ไม่ต้องการให้มีการเปลี่ยนแปลงเพราะเป็นเสมือนเลื่อนอนกิน ได้ผลตอบแทนเกินกว่าที่สมควรจะได้รับ ส่วน “คนนอก” ก็ต้องการเลิกระบบนี้เพราะ (1) ผู้บริโภคต้องจ่ายเกินกว่าสมควร (2) รายได้รวมจากอาชีพเหล่านี้จะเพิ่มขึ้นอีกมากหากประชาชนมีโอกาสเข้าไปร่วม (3) ประชาชนไม่สะดวกเพราะมีการผูกขาดธุรกิจอยู่ทุกหย่อมหญ้า (4) เกือบภาษาไม่ได้มากเพราะฐานภาษีจำกัดและธุรกิจตกอยู่ในกลุ่มของผู้มีอิทธิพล (5) คอร์รัปชั่นเกิดขึ้นทุกหัวระแหงเพื่อขอแบ่งปัน “ค่าเช่าทางเศรษฐกิจ” เหล่านี้ และ “คนใน” ก็ยอมจ่ายเพื่อรักษาระบบไว้ (6) เศรษฐกิจขาดความคล่องตัวและขาดความน่าเชื่อถือ ฯลฯ

รัฐบาลกรีซปัจจุบันกำลังเผชิญหน้ากับหนี้สาธารณะ (หนี้ของภาครัฐ) ที่ท่วมตัวถึง 115% ของ GDP (ไทยว่ามีมากแล้วแต่เมื่อดูร้อยละแล้วก็ยังไม่ถึงครึ่งหนึ่งของกรีซด้วยซ้ำ) ภาครัฐขาดดุลงบประมาณถึงร้อยละ 13.6 ของ GDP (แค่ร้อยละ 5 ของ GDP ก็น่ากลัวแล้ว) ใน EU นั้นกรีซเป็นประเทศที่มีหนี้สาธารณะเป็นอันดับสองรองจากอิตาลี (ในรูปร้อยละของ GDP) และเป็นอันดับสองรองจากไอร์แลนด์ในเรื่องขาดดุลประมาณ (ในรูปร้อยละของ GDP)

ปลายเดือนเมษายน 2010 EU และ IMU โดดเข้ามาช่วยเหลือกรีซที่มีหนี้สูงเพราะภาครัฐใช้จ่ายเกินตัวมาหลายปีต่อเนื่อง โดยให้เงินกู้ 45,000 ล้านยูโร (อัตราดอกเบี้ยโหดเพราะความเสี่ยงสูงอันเนื่องมาจากปัญหาคอร์รัปชั่น การขาดประสิทธิภาพของระบบราชการ “อาชีพปิด” เบิกบาน ฯลฯ)

การเป็น “อาชีพปิด” ของนักกฎหมายทำให้ทนายความรวมหัวกันเก็บค่าธรรมเนียมเท่ากันหมด ทนายความเหล่านี้ว่าความได้เฉพาะในบ้านเกิดของตน แต่ละเมืองก็มีการจัดสอบเพื่อรับใบอนุญาตวิชาชีพกันเอง และต้องแบ่งร้อยละ 12 ของรายได้จากการเป็นทนายให้แก่สมาคมวิชาชีพของแต่ละเมือง กรรมการสมาคมก็จะเอาเงินเหล่านี้มาแบ่งปันกันเข้ากระเป๋าตนเอง

รัฐบาลปัจจุบันกำลังพยายามทำลาย “อาชีพปิด” เหล่านี้เพราะรู้ดีว่าเป็นตัวทำลายเศรษฐกิจ เป้าหมายแรกคือรถขนส่งระยะทางไกล ในอดีตรัฐบาลออกใบอนุญาตใหม่ให้น้อยมากนับตั้งแต่ปี 1970 ในขณะที่เศรษฐกิจกรีซขยายตัวกว่า 3 เท่า ดังนั้นใบอนุญาตจึงมีราคาแพงมาก ราคาซื้อขายใบละ 350,000 ยูโร (15 ล้านบาท) จนทำให้ค่าขนส่งในกรีซแพงมากกว่าทุกประเทศใน EU ว่ากันว่าชนของจากจีนมาเอเธนส์เมืองหลวงยังถูกกว่าชนจากเอเธนส์ไปที่หมายไกลออกไป 450 กิโลเมตร

เมื่อรัฐบาลลงมือปราบก็ถูกประท้วงด้วยการปิดถนนจนรัฐบาลต้องออกกฎหมายให้ถอนใบอนุญาตได้หากคิดขวางการจราจร พวกกรรณชนของเหล่านี้ก็ตอบโต้โดยใช้การนัดหยุดงานแทนจนรัฐบาลปวดหัว

คนส่วนใหญ่เชื่อว่ารัฐบาลปราบ “อาชีพปิด” ไม่สำเร็จ เพราะมันฝังรากลึกมานาน มันเป็นสาเหตุและน้ำเลี้ยงของคอร์รัปชันจนยากที่จะพาดพิงได้หมด นักการเมืองหลายคนของกรีซได้ใช้การสร้าง “ค่าเช่าทางเศรษฐกิจ” เป็นเครื่องมือในการหาเสียงจากกลุ่มอาชีพต่าง ๆ และย้อนกลับมาดูดซับแบ่งปันค่าเช่าทางเศรษฐกิจ” อีกครั้งเพื่อแลกกับการช่วยรักษาระบบนี้ไว้

เมื่อทุกการปราบปรามมีผู้จะเสียประโยชน์จึงเรียงหน้ากันออกมาประท้วงอย่างแข็งขัน ในขณะที่ประชาชนที่เป็น “คนนอก” เป็นผู้เชียร์เพราะเบื่อหน่ายกับระบบนี้เต็มประดาตราบที่ตนเองมิได้เข้าไปเป็นส่วนหนึ่งของ “คนใน” แต่รัฐบาลก็ต้องทำเพราะนอกจากจะเป็นเวลาอันเหมาะสมเพราะเห็นได้ชัดว่าระบบนี้ทำร้ายประเทศแล้วยังแถมได้คะแนนนิยมอีกด้วย

อีกเหตุผลที่ต้องแก้ไขก็เพราะขัดแย้งกับกฎของ EU ในเรื่องการเคลื่อนไหวอย่างเสรีของสินค้าและบริการและที่สำคัญที่สุดก็คือประเทศเจ้าหนี้ทั้งหลายต้องการให้ทำลาย “อาชีพปิด” เหล่านี้ โดยระบุไว้เป็นเงื่อนไขของการกู้ยืมด้วย

“อาชีพปิด” เป็นประโยชน์ต่อเฉพาะผู้ประกอบการที่เป็น “คนใน” แต่ไม่ได้เกิดประโยชน์ต่อผู้บริโภคเพราะทำให้ต้องเสียค่าใช้จ่ายมากกว่าที่ควรจะเป็น และอีกทั้งทำให้ผู้คนเสียโอกาสที่จะได้รับบริการที่มีประสิทธิภาพอีกด้วย

เมื่อก่อนธุรกิจรถแท็กซี่ในกรุงเทพมหานครเป็น “ธุรกิจปิด” โดยควบคุมจำนวนรถไว้คงที่จนรถหน้าตาดูไม่ได้ ค่ารถแพง และใบอนุญาตราคาเหยียบแสน ๆ บาท เมื่อรัฐบาลคุณอานันท์ บันยารชุนเข้ามาในปี 2535 คุณนุกูล ประจวบเหมาะ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงคมนาคมก็จัดการให้เกิดแท็กซี่เสรี จนเกิดรถแท็กซี่ใหม่คุณภาพดีสีลูกกวาด ใบอนุญาตมีราคาเป็นศูนย์เพราะ “ค่าเช่าทางเศรษฐกิจ” หหมดไป คราวนี้เจ้าของอยู่ต้องง้อคนขับ คนจนจึงมีอำนาจต่อรองมากขึ้นซึ่งต่างจากเมื่อก่อนที่ถึงแม้รถเสีย คนขับก็ต้องจ่ายค่าเช่าให้

เราโชคดีที่ “ธุรกิจปิด” ที่ชัด ๆ ในบ้านเรามีน้อย ที่มีอยู่ชนิดทางอ้อมเช่นให้เฉพาะพวกตัวเข้าประมูลเท่านั้น การซื้อสินค้าฟุ้ง ฯลฯ ก็เป็นหน้าที่ของกระทรวงพาณิชย์ที่ต้องควบคุมการกระทำที่เสมือนสร้างการผูกขาดให้เหลือน้อยที่สุด